

Crònica de Cissa

*Propostes
didàctiques*

Joan Gregori Albiol

E@PLA!

© 1997 Roland Sierra
Coberta de Miquel Mollà
190x130 mm, 208 pàgines
Enquardernació en rústica

© 1997 Edicions del Bullent, SL
De la Taronja, 16 - 46210 Picanya
☎ 961 590 883
info@bullent.net
Director de la col·lecció: Marc Candela
Disseny: Miquel Mollà

L'AUTOR

Roland Sierra va nèixer circumstancialment a Alemanya l'any 1962, però des de sempre resideix a Sitges (Garraf).

Després de llicenciar-se en Història Contemporània per la Universitat Autònoma de Barcelona (1987), va treballar en el món de la ràdio i de la premsa, fent de corresponsal d'*El Periódico de Catalunya*. Posteriorment va exercir de professor a diversos llocs, entre els quals la Universitat Autònoma de Barcelona.

També va participar activament en els Jocs Olímpics de Barcelona, primer com a redactor de manuals per als voluntaris i, després, com a responsable de Recursos Humans de la instal·lació del Montanyà, seu de les proves d'hípica. Fruit d'aquella experiència va sorgir la novel·la juvenil *On és la Filla del vent?*, que va merèixer el Premi Ferran Canyameres.

L'any 1993 va guanyar el Premi Prat de la Riba d'articles periodístics i va publicar un llibre d'història local (Sitges, gener 1939-juliol 1941) i una guia turística del Garraf. Amb *Crònica de Cissa* va obtenir el 16è Premi de Narrativa Juvenil Enric Valor l'any 1996. Al marge d'això, ha col·laborat en la Història Universal Planeta i ha publicat nombrosos articles en diaris i revistes especialitzades. Actualment compagina la creació literària amb encàrrecs editorials, i ocasionalment es dedica a l'ensenyament.

Segons pròpia confessió, en Roland, de ben petit, s'ho passava pipa explicant històries. Com que era molt xerraire, a l'escola el castigaven sovint. Finalment va optar per callar i dedicar-se a una pràctica més silenciosa com és l'escriptura. A part d'embrutar papers, li agraden els films de cowboys, les novel·les de misteri, el jazz i els llibres vells. Es lleva aviat, però fa la migdiada sempre que pot. No és gens esportista i es declara un negat per als treballs manuals.

COMENTARI I OBSERVACIONS A LES PROPOSTES DIDÀCTIQUES

I

Deu arribar un dia en què tots volem escriure la història, una història, del nostre poble o ciutat. De fet, no en som, d'historiadors, però tenim la necessitat de llegir el seu passat més o menys allunyat per trobar-hi indicis del que hem arribat a ser avui. A desgrat de saber-nos lectors al biaix, és una empresa que no podem confiar del tot a les paraules que altres han escrit sobre la qüestió perquè explicar-nos aquest temps passat és esbossar el paisatge que ens ha vist nèixer i ha contribuït a modelar la nostra identitat. És justificar la nostra presència en el present.

Això és el que ha fet Roland Sierra amb aquesta *Crònica de Cissa*, el protagonista coral de la qual és la vila de Cissa al complet. Al recontar els episodis i els personatges significatius de la seua història, l'autor s'ha interessat per la idiosincràsia sencera de la ciutat. Però no l'ha analitzada des de cap perspectiva antropològica, sinó que ha optat per un enfocament plenament arrelat, encarnat en la mirada elegíaca de qui ha de veure desaparèixer sense remei tots els paradisos de la terra.

A través dels ulls privilegiats i lliures del gat Sèneca, el lector va sabent que cada nova geladeria que s'hi instal·la o l'últim i més sofisticat refugi per als argonautes de la nit sitgetana s'assenten sobre un llarg pòsit d'ambicions, de lleialtats i traïcions, de maneres d'obrar i de sentir que han estat forjades i polides al llarg dels segles per les generacions que ens han precedit.

II

Les propostes didàctiques que segueixen naixen d'un interès pot ser massa particular per la construcció dels texts narratius. He procurat que les qüestions es deriven unes de les altres com si fossen baules que condueixen l'alumne, per la reflexió induïda i la pràctica, a la comprensió dels formants bàsics de la novel·la i de les possibilitats que ofereix el llenguatge literari. És el mètode antic de les preguntes en sèrie que van aprofundint per arribar al centre del problema. En tot cas, cadascú pot triar el graó on aturar-se o afegir-ne d'altres per aterrar al fons dels seus objectius.

He tingut també present la intenció de l'autor de donar a conèixer un espai concret, un moment de la història i el fervent col·lectiu humà que el protagonitza, per això s'inclouen propostes que conviden a la comparació amb el nostre temps o amb la nostra societat durant el segle passat. Extreure'n els paral·lelismes i destacar les diferències, projectar aquesta ficció sobre els coneixements que tenen els alumnes del seu passat pot enriquir-los en molts sentits. Com les velles narracions clàssiques, *Crònica de Cissa* és una entesa generosa entre el plaer i el profit.

ABANS DE COMENÇAR

1. Sempre és un bon començament, per saber del tot de què parlem, emplenar una senzilla fitxa tècnica amb les dades editorials del llibre:

Títol de l'obra:	_____
Cognoms, nom de l'autor:	_____
Editorial:	_____
Ciutat i any de l'edició:	_____
Nombre de pàgines:	_____
Collecció:	_____
Núm.:	_____
Tema/gènere:	_____
Lloc i temps de l'acció:	_____
Argument:	_____

Tipus de narrador:	_____

Personatges: • Principals	_____

• Secundaris	_____

Valoració personal:	_____

2. Plantegeu-vos aquestes qüestions abans d'aprofundir en l'anàlisi de la novel·la:

- Us ha agradat la novel·la?
- Per què?
- Us ha resultat difícil fer-vos una idea de l'època?
- Creieu que, segons indica el premi que va guanyar, és una bona novel·la juvenil?
- Què hi haguésseu eliminat?
- Què hi haguésseu afegit?
- A qui la recomanaríeu?

TÍTOL

1. La primera notícia que heu tingut del llibre ha estat molt probablement el seu títol, *Crònica de Cissa*. Us heu aturat a pensar per què diu *crònica* precisament? Quina diferència hi ha entre *crònica* i altres gèneres com *novel·la*, *història* o *faula*? Ajudeu-vos del llibre de text i d'un diccionari.
2. Evidentment es tracta d'un llibre de ficció, d'una novel·la, però hi ha capítols que no ho semblen tant? Quins són? Per què causen aquest efecte?
3. Creieu que hi ha una contradicció en el fet que una obra de ficció duga el nom de *crònica*? Què ha volgut aconseguir l'autor amb aquest títol?

NARRADOR

1. A quin personatge s'atribueix la responsabilitat d'haver escrit aquesta crònica? Però, és ell realment qui l'ha viscuda?
2. La novel·la està escrita en primera persona del singular, però penseu que és un text autobiogràfic? Per què?
3. Si heu contestat que no, quina creieu que és la intenció del personatge protagonista que ha dictat la història?
4. Ja deveu haver reconegut quin personatge fa les funcions del narrador, no? Hi ha algun o alguns capítols en què no es note la seua presència? Què heu tingut en compte per decidir-vos?
5. Imagineu ara que participeu amb una colla d'amics i amigues en el joc d'amagar-se. Us ha tocat pagar i heu de trobar tots els qui tan corrents s'hi han ocultat. És evident que no podeu saber on són i heu de recórrer tot el camp, no? Ara figureu-vos que sou un veí que s'ho mira tot des de la finestra i heu vist on s'han anat amagant tots els participants però, és clar, no sabeu ara en quina posició s'hi troben, si els ha cansat la correguda o en què pensen mentre esperen el qui paga. Finalment, fent un esforç, imagineu que sou com un déu que ho sap tot de tots: dels qui juguen i dels qui miren, com són i què pensen i senten en tot moment. Aquests són els tres tipus de narrador que podeu trobar en un relat: segons la qualitat i la quantitat d'informació que demostren tenir sobre els personatges. Intenteu respondre després de reflexionar: quin és el narrador que tenim a *Crònica de Cissa*?
6. Quan un autor opta per un tipus de narrador no ho fa mai innocentment. Cada modalitat –un narrador extern a la història, un personatge implicat, un xiquet, un animal, etc– permet una sèrie de possibilitats i genera un tipus de narració distint. Per què creieu que l'autor ha elegit un gat i no una persona com a responsable de la narració? Imagineu la novel·la contada per mossèn Hilari, què hi hagués canviat?
7. Si poguéssiu portar la novel·la al cinema, com usaríeu la càmera per transmetre al públic la perspectiva d'un gat?
8. Al llarg de la novel·la l'autor deixa anar la seua opinió clarament en forma de judicis de valor sobre el que considera positiu per a Cissa i el que no. També mostra la seua predilecció per uns personatges mentre que no sembla refiar-se massa d'uns altres. En altres novel·les que heu llegit, ocorre sempre així?
9. De vegades, no és menester que ho diga clarament, ni tan sols ha de fer explícit que alguna cosa no li agrada. Podem saber la seua opinió sobre fets o personatges atenent la sensació que causen en nosaltres les paraules que usa. Per exemple, podríeu dir què en pensa, de la urbanització de la costa de Cissa després de llegir aquest fragment? (p. 190):

En el primer terç de segle, el pop de la urbanització desplega els seus tentacles en totes les direccions i sense mirar prim.

Amb què s'ha identificat la urbanització? Per què creieu que aquestes paraules transmeten als lectors una sensació tan clara? Proveu a fer un enunciat semblant sobre algun tema –la contaminació medioambiental, per exemple– sense emprar paraules com *nociu, terrible, roí, desagradable*. Us avise que no és gens fàcil...

PERSONATGES I SOCIETAT

1. Busqueu en una enciclopèdia informació sobre Luci Anneu Sèneca (no cal que copieu tota la seua vida!) i el senequisme. És cert el que conta l'autor de la novel·la sobre ell? Podríeu dir que l'actitud d'un gat davant la vida pot ser de *senequista*? Quina actitud davant la vida sembla que tenen els gats, per cert?
2. A la novel·la apareixen multitud de personatges. Creieu que algun d'ells pot ser qualificat d'*heroi*, és a dir, de protagonista principal al llarg de tot el llibre?
3. S'hi desenvolupa una aventura que implique els personatges al voltant d'una única acció? Com explicaríeu la relació que s'estableix entre tots ells?
4. Carles Riba va definir la novel·la remarcant especialment la descripció de caràcters o personalitats com *l'evolució d'un cor al llarg d'uns altres cors, en mútua i indefugible influència (...)*. Creieu que aquest enunciat pot ser aplicat amb exactitud a *Crònica de Cissa*? Per què?
5. L'autor presenta els personatges agrupats en col·lectius socials, laborals o lúdics. Repasseu els grups que constitueixen la societat cissetana i compareu-los amb la societat actual de la vostra ciutat. En trobeu a faltar algun? N'hi ha de nous?
6. A Cissa hi ha un nucli de personatges que constitueixen una elit, això és, tenen una significació i un pes social molt destacats. Qui en són els membres i a què es dediquen? En què es basava la seua autoritat? Per quina raó van decidir batejar la tertúlia amb el nom de *l'Arca de Noè*?
7. Les societats recreatives i els locals d'oci dels cissetans són els casinos i els cafès respectivament. Quins grups els freqüenten? Quines relacions hi ha entre ells? En què es diferencien els uns dels altres? Podeu comparar aquells casinos amb alguna institució actual?
8. Per què escriu l'autor que els *americanos viven ancorats en el passat* (p. 127)?
9. Hi predominen els personatges masculins o els femenins? Per què creieu que deu ser així?
10. Hi ha alguna història d'amor a la novel·la? Penseu que ocupa un lloc destacat? Hi haguésseu insistit més, vosaltres?
11. Fixeu-vos en la presentació dels membres del quartet que es fa al capítol quart. Quin aspecte destaca en cada descripció? Veureu que no són descripcions molt extenses ni exhaustives, però amb un parell de detalls aconsegueixen que el lector tinga una idea clara del personatge. Després, al llarg del capítol ens informen sobre altres aspectes de la seua personalitat, però no mitjançant la descripció; com els arriba a conèixer el lector?
12. Quin és el col·lectiu social més compromès en la renovació i l'avanç de les tècniques de producció?
13. La millora de les vies de comunicació i l'arribada de capitals des d'Amèrica comporten una sèrie de canvis en l'activitat econòmica de Cissa. Quines noves ocupacions o fonts de riquesa hi apareixen?

14. Quins canvis socials provoca l'evolució econòmica?
15. Molts dels habitants de Cissa són coneguts pel seu renom o malnom. Creus en la utilitat d'aquest sistema d'identificació? Quins avantatges o quins inconvenients presenta?

ESPAI

1. Coneixeu alguna ciutat amb el nom de Cissa? Ja deveu haver averiguat de quina es tracta si heu llegit la nota biogràfica de l'autor. Localitzeu-la sobre un mapa i intenteu descobrir, a la mateixa comarca, quina ciutat s'amaga sota el topònim de Vilaverda.
2. Ja heu vist que la informació sobre l'aspecte físic de Cissa es concentra especialment en un capítol. Si hi residiu o coneixeu alguna ciutat de la costa mediterrània, intenteu aconseguir velles fotografies de principis de segle i confronteu-les amb la descripció de Cissa. Us en feu una idea? Penseu que la Cissa de la novel·la pot ser representativa de com han evolucionat moltes ciutats de la costa?
3. Creieu que l'autor n'ha fet una descripció ordenada o caòtica?
4. Quins són els trets i els edificis que singularitzen la vila?
5. Quina classe d'espai predomina a la novel·la, el privat (interior de les cases, habitacions, estudis) o el públic? Podeu relacionar la resposta amb el que havíeu reflexionat sobre els personatges?
6. La proximitat de la mar i la difícil orografia de la zona determinen totes les activitats de Cissa, des dels oficis fins als mitjans de transport. Creieu que avui dia existeix encara aquesta forta vinculació entre el medi físic i l'assentament humà? A la vostra ciutat, estan determinades pels productes del contorn les activitats econòmiques industrials o artesanals?
7. També els espais van canviant d'aspecte i de funció alhora que evoluciona la societat. Repasseu quin ha estat el final dels tres cafès de Cissa.

TEMPS

1. Indiqueu quins dos esdeveniments emmarquen la història de la novel·la, això és, quin és el més antic i quin el més modern. Us havia fet l'efecte que la novel·la contés una història de tants segles? Per què?
2. Gran part de la novel·la transcorre durant la segona meitat del segle XIX i el començament del XX. Podeu reconèixer esdeveniments que ajuden a situar l'acció en aquest període?
3. Durant el període central del relat, arriben a Cissa avenços tecnològics i serveis que s'identifiquen amb la vida moderna. Quins són? Informeu-vos sobre l'any en què es van instal·lar a la vostra ciutat, per exemple, l'enllumenat elèctric o l'aigua corrent.
4. L'estada de Sèneca a Barcelona coincideix amb l'Exposició Universal de 1888. Sabeu en què va consistir i des de quan se celebren aquest tipus d'exposicions?
5. Analitzeu quant de temps transcorre en cada capítol. S'hi distribueix la quantitat de temps de manera equilibrada? Compareu el primer, per exemple, amb el capítol quart. Per què creieu que l'autor esmerça més lletra, més pàgines, en contar uns esdeveniments i passa volant per damunt d'uns altres?
6. Practiqueu el següent exercici: conteu dues vegades el que va fer l'últim dissabte, primer de manera molt resumida en tres o quatre línies i, a continuació, amb tota classe de matisos i detalls, incloent fins i tot les intervencions d'altres persones. Noteu com una mateixa història, la podem transmetre mitjançant discursos diversos, posant èmfasi en cada ocasió segons les nostres intencions.

ESTRUCTURA

1. Fixeu-vos que, a més dels nou capítols, el proemi i el comiat, la novel·la conté al començament una nota de l'editor. Llegiu-la i reflexioneu sobre el seu significat. Després pregunteu-vos on comença realment la ficció de la novel·la?
2. Per què creieu que l'autor ha usat aquest artifici del manuscrit?
3. Quin creieu que és l'episodi o l'acció que pertorba la normalitat i per tant se situa a l'inici de l'aventura?
4. Sense oblidar el que sembla ser l'interés principal de l'autor, podeu indicar les tres parts de la narració: plantejament, nus i desenllaç?
5. Diríeu que és una novel·la d'intriga? Per què?
6. Si heu contestat que no, què haguésseu inclòs a la novel·la per dotar-la d'intriga?
7. Sí que hi ha, però, una predicció o compromís que s'hi ha de complir i que marca el final de la història. Quin és?

LLENGUATGE I CREACIÓ

1. El narrador destaca al tercer capítol la *lluminositat* i la *pulcritud* com a qualitats diferencials de Cissa i, a continuació, comenta qui en té la responsabilitat i de quina manera es manifesten l'una i l'altra. Podríeu remarcar dues o tres característiques que fan distinta la vostra ciutat i escriure'n una breu justificació a la manera com ho ha fet l'autor de la novel·la?
2. Heu vist que cada capítol, i la novel·la en general, està encapçalat per una o més citacions d'autors de prestigi. Si les analitzeu amb detall podreu extreure'n un llistat de valors i d'actituds que podríem atribuir, en definitiva, a l'autor, que les ha seleccionades.
3. En tot cas, podeu obrir un col·loqui sobre les següents afirmacions: *Formar part de la societat és un fastig, però restar-ne exclòs és una tragèdia* i *La civilització no suprimeix la barbàrie; la perfecciona*.
4. Un gran nombre de personatges de la novel·la són coneguts popularment amb un renom. És molt senzill intuir la motivació que ha donat els mots de *Mestral*, *el Sorrut*, *Petons*, *Rall*, *Pepa de Tots* o fins i tot *Sensanques*. Feu una llista amb els renoms que heu sentit usar als vostres pares i avis per referir-se a veïns i veïnes i, al costat, una altra amb els que segurament vosaltres heu creat per motejar amics i amigues o familiars. Expliqueu a la classe la motivació que els va originar.
5. Intenteu esbrinar amb la imaginació el significat de les següents frases fetes, pròpies de la llengua col·loquial. Després contrasteu la vostra intuïció amb el que diu un diccionari de locucions i frases fetes. Afegiu, a continuació, expressions sinònimes que us resulten més familiars.

Fer (algú) tentines

fer-se (algú) fonedís

ensarronar (algú a algú altre)

ser pastat (algú a algú altre)

ser (algú o alguna cosa) el pal de paller

faltar-li (a algú) un bull

tocar (algú) l'orgue

bon vent i barca nova!

anar (alguna cosa o negoci) a mal borràs

donar (a algú) peixet

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. En fer la descripció de les cases dels benestants, l'autor afirma amb ironia que ells, de *comuna*, no en tenien. Vol dir que no s'hi referien amb la mateixa paraula que usaven les classes populars, sinó amb altres eufemismes com ara *bescambra*, *secreta* o *privada*. Ja sabeu que molt sovint els mots que triem indiquen no tan sols la nostra pertanyença a un determinat grup social, sinó també la situació i el tipus d'interlocutor que tenim. Anoteu en aquestes dues columnes els eufemismes o els disfemismes d'altres paraules que conegueu:

<i>bescambra</i>	<i>cagadora</i>

7. Sabeu a què es dedicaven els *serrallers*, els *traginers*, els *xermataires*, els *basters* i els *passamanners*. Amb l'ajuda del diccionari escriviu la constel·lació de paraules que hi ha a l'origen d'aquestes o que se'n deriven. N'useu alguna, vosaltres?

8. L'aparició a la novel·la de tres oficis tradicionals a la vila de Cissa posa en joc un munt de paraules relacionades amb aquestes activitats, es tracta del vocabulari específic de la pesca, de la viticultura i de la boteria. Continueu amb aquestes llistes i busqueu al diccionari tots aquells mots que no conegueu:

pesca: *palangrera*, *fondejar*, *ancorar*...

viticultura: *xermada*, *veremar*, *cep*...

boteria: *dogues*, *cèrcols*, *bótes*...

.....

.....

.....

.....

.....

Algunes d'aquestes paraules, com ocorre en altres casos, especialitzen el seu significat quan són usades com a termes d'algun llenguatge específic. Comproveu-ho: busqueu tots els significats de *cep*, d'*ancorar* i de *cava* i digueu amb quines activitats es relaciona cadascun.

9. Fixeu-vos com estan construïdes aquestes oracions.

- *De cafès, n'hi havia tres.*
- *Els benestants, de comuna, no en tenien.*
- *Si voleu conservar la mascota, cal que algú se n faci càrrec.*
- *Reis i papes el coneixien, l'apreciaven i maldaven perquè mai no en faltés a les seves taules i cellers.*

Podeu saber, en els quatre casos, a quin sintagma o substantiu fa referència el pronom feble subratllat? Per què? Què diferencia l'última oració de les anteriors?

Intenteu aclarir si en aquestes altres oracions apareix alguna anomalia gramatical:

- *N'hi havia molts jugadors dins l'àrea.*
- *No n'hi ha sucre.*

Tot seguint l'exemple de la primera de les quatre anteriors, convertiu aquestes dues en oracions gramaticalment correctes i escriviu-ne un parell més al vostre gust.

10. Llegiu aquestes construccions amb el pronom relatiu possessiu:

- ...una cambra (...) la definició de la qual se'm fa difícil de precisar...*
- ...una cornucòpia de bugies, l'únic valor de la qual era haver resistit...*
- ...s'assemblava molt a un sac a l'interior del qual es guardaven...*

En tots els casos trobeu un objecte posseïdor i un altre que en forma part o que hi està associat. Indiqueu-los. Analitzeu-ne la construcció i poseu en relació de possessió aquestes parelles:

- ma cosina / el seu gos m'ha mossegat*
- un institut / a la seua porta hi ha hagut una manifestació*
- un ordinador / el disc dur s'ha avariat*

11. Reflexioneu sobre el significat d'aquestes tres opinions del gat Sèneca. Hi esteu d'acord?

L'home és un ésser que es passa la vida cobejant allò que no té; i que quan finalment ho posseeix, ho menysprea sense recordar l'esforç que hi esmerçà a aconseguir-ho.

Jo sabia per experiència que els paradisos terrenals són breus, molt breus, i que cal gaudir-los abans que la mà de l'home no els destrueixi.

L'art perdura, la vida és breu.

12. Sèneca i Llucifer no s'arriben a posar d'acord al primer capítol sobre si la immortalitat és un premi o un càstig. Què creieu que viurieu si fossen immortals? Quin és el càstig que realment haurà de patir Sèneca a canvi que el dimoni el torne a Roma?